

АУДИТНИНГ ХАЛҚАРО СТАНДАРТЛАРИ АСОСИДА АУДИТОРЛИК ТАШКИЛОТИНИНГ МУСТАҚИЛЛИГИНИ АНИҚЛАШ УСЛУБИЁТИ

Муйдинов Эркин Джамалдинович

Тошкент Молия институти доценти, и.ф.н

E-mail: emuydinov@list.ru

Аннотация: Ушбу мақолада аудиторлик текширувларини тайинлашдан аввал мижоз корхонага нисбатан аудиторлик ташкилотини мустақиллигини баҳолаш, унинг даражасига салбий таъсир қилувчи омилларни ўрганиш ва уларнинг таъсирини пасайтириш йўллари аниқлаш ҳақида аудитнинг халқаро стандартлари асосида фикр юритилади.

Калит сўзлар: Аудиторлик ташкилотининг мустақиллик тамойили, касб этикаси талаблари, аудитнинг халқаро стандартлари, молиявий манфаатдорлик, қарзлар ва кафолатлар, иш юзасидан ўзаро алоқалар, хизмат ҳақларининг таққослама ўлчами, совғалар ва бошқа эътибор белгилари

Аннотация: В данной статье рассматривается оценка независимости аудиторской организации по отношению к компании-заказчику перед назначением проверок, изучение факторов, негативно влияющих на ее уровень, и определение путей снижения их влияния на основе международных стандартов аудита.

Ключевые слова: Принцип независимости аудиторской организации, требования профессиональной этики, международные стандарты аудита, финансовая заинтересованность, кредиты и гарантии, отношения по труду, сравнительная мера вознаграждения, подарки и другие знаки признания.

Abstract: This article discusses the assessment of the independence of the audit organization in relation to the client company before assigning inspections, the study of factors that negatively affect its level, and the identification of ways to reduce their influence based on international auditing standards.

Keywords: The principle of independence of the audit organization, requirements of professional ethics, international auditing standards, financial interest, loans and guarantees, labor relations, comparative measures of remuneration, gifts and other signs of recognition.

Кириш

Мустақил аудит бу мустақил аудиторлик ташкилоти томонидан амалга ошириладиган жараёндир. Мустақил аудитнинг мақсади аудити ўтказилаётган молиявий ҳисоботни объектив баҳолашни таъминлашдан иборат. Мустақил аудит одатда ташқи аудит деб ҳам аталади. Мустақил аудиторлик ташкилотларининг асосий мақсади аудит учун тақдим етилган молиявий ҳисобот ва бошқа молиявий маълумотларнинг тўғрилигини тасдиқловчи ёзма ҳисоботни тақдим этишдир. Шунини таъкидлаш керакки, бухгалтерия ҳисоби ва ҳисоботидаги маълумотлар йилдан-йилга хатосиз ва ҳуқуқий меъёрларга мувофиқ шакллантирилиши учун мустақил аудит мунтазам равишда ўтказилиши керак.

Бундай ҳолда, компания ўз фаолиятини қутилмаган хавф ва харажатлардан ҳимоя қилади. Шунинг учун аудит назарияси ва амалиётида аудиторлик ташкилоти мустақиллигини ўрганиш масаласи муҳим вазифалардан бири ҳисобланади.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили

Аудиторлик фаолиятида мустақиллик тушунчаси мустақил аудитни амалга ошириш, олинган натижаларини ҳаққоний баҳолай олиш ва ҳолисона аудиторлик хулосасини тайёрлаш имкониятини англади (4).

Аудиторлик ташкилотининг мустақиллиги масалалари қуйидаги маҳаллий ва халқаро аҳамиятга эга бўлган ҳужжатларда ўз аксини топган. Масалан, “Аудиторлик фаолияти тўғрисида” Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, 25.02.2021 йилдаги ЎРҚ-677-сон ли қонунининг 27-моддасида Аудиторлик ташкилоти ўз фаолиятини амалга оширишда мустақилдир дейилган (1).

Аудиторларнинг халқаро Этика кодекси ва «Молиявий ҳисоботлар аудити ва уларни кўриб чиқиш, ишонч билдириш ва бошқа турдош хизматлар кўрсатиш бўйича келишувларни бажарувчи аудиторлик ташкилотларида сифат назорати» номли 1-сонли Халқаро сифат назорати стандартига кўра аудиторлик ташкилоти ташкилотнинг ўзи, унинг ходимлари ва улар қўлланилганда мустақиллик талаблари татбиқ этиладиган бошқа шахслар (шу жумладан, тармоқга кирган аудитор ташкилоти ходимлари) тегишли этик талаблар билан талаб этилганда мустақиллигини сақлаши керак (2,3).

Миллий ва халқаро стандартлар талабига кўра аудиторлик ташкилоти мустақиллигига монелик қиладиган ҳолатлар мавжуд бўлган тақдирда, аудиторлик хизматлари кўрсатишни рад этиши керак (6).

Тадқиқод методологияси

Мақолани тайёрлаш жараёнида аудиторлик ташкилотини мустақиллиги масаласига оид маҳаллий ва халқаро аҳамиятдаги қонун ҳужжатлари, Касб этикаси қоидалари, аудит назарияси соҳасида танилган олимларнинг мазкур мавзуга тегишли мақолалари, китобларининг боблари ва халқаро аудит стандартлари асосида хизмат кўрсатаётган аудиторлик ташкилотларида мазкур масалани ишчи ҳужжатларида ёритиш услубиёти ўрганиб чиқилди. Уларни ўрганиш натижасида аудиторлик текширувини бошлашдан аввал унинг миқдорга нисбатан мустақиллигини аниқлаш жараёнида ёрдам бериши мумкин бўлган тест саволлари ишлаб чиқилди.

Таҳлил ва натижалар

Аудиторлик ташкилотларининг ички сиёсатида миқдорга нисбатан ўзининг мустақиллигини таъминлаш масаласи муҳим аҳамият касб этади. Шунинг учун аудиторлик ташкилотининг мутахассислари томонидан унинг мустақиллигига раҳна солувчи омиллар мунтазам тарзда ўрганиб борилади.

Олимларнинг аудиторлик ташкилотининг мустақиллиги масаласини ёритишга бағишлаб ёзилган мақола, ўқув қўлланма ва дарсликларида уни бузилишига сабаб бўлувчи бир қатор ҳолатлар келтирилган. Мазкур ҳолатларни ўрганишни осонлаштириш учун уларни қуйидаги гуруҳларга ажратиш мумкин:

■ Молиявий манфаатдорлик

Молиявий манфаатдорлик деганда аудиторлик ташкилотини мижозда ёки мижознинг аудиторлик ташкилотига молиявий қўйилмаларга эга бўлиши, ёки уларни сотиб олиш (сотиш) бўйича ҳуқуқ ва мажбуриятларни мавжудлиги ёки мижоз билан биргаликда бошқа объект (лар)да молиявий манфаатга эга бўлиш холати тушунилади. Масалан корхона аудиторлик ташкилотининг ёки аудиторлик ташкилоти корхонанинг таъсисчиси (инвестори) бўлиши мумкин.

■ Қарзлар ва кафолатлар

Аудиторлик ташкилоти мижоздан ғайриоддий шартларда ва унга боғлиқликни келтириб чиқарадиган, унинг мустақиллигига хавф соладиган даражада қарз олмаслиги ёки мижоз томонидан йирик миқдорда ёки оддий тартибдан фарқ қиладиган шартларда олган кредитлари бўйича унга кафолатчи бўлиб юзага чиқмаслиги лозим.

■ Иш юзасидан ўзаро алоқалар

Бунга, аудиторлик ташкилоти ёки аудиторлик гуруҳи аъзоси билан мижоз ўртасида қўшма лойиҳаларни амалга ошириш, биргаликда инвестиция киритган компанияларни бошқаришда иштирок этиш, бир бирини маҳсулоти ёки хизматларини кенг миқёсда реклама қилиш ҳолатларини мисол қилиб келтириш мумкин. Агар мазкур алоқалар муҳим аҳамиятга эга бўлса, улар аудиторлик ташкилотининг мустақиллигига хавф солиши мумкин.

■ Қариндошлик ва шахсий ўзаро муносабатлар

Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, ходимлари муассиснинг, иштирокчининг яқин қариндошлари ёки раҳбарлик вазифаларини ёхуд бухгалтерия ҳисоби ва молиявий бошқарув вазифаларини амалга оширувчи шахснинг текширилаётган хўжалик юритувчи субъект аудит қўмитаси аъзосининг яқин қариндошлари бўлган (1) ҳолатларда аудиторлик ташкилотининг мустақиллигига хавф туғдириши мумкин. Яқин қариндошлар тушунчасига Ўзбекистон республикаси Оила кодексининг 57 ва 58 – моддаларида изоҳ берилган.

■ Аудит қилинаётган ҳуқуқий шахс билан меҳнат муносабатлари

Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, раҳбар ходимлари бир вақтнинг ўзида аудит қилинаётган шахсда раҳбарлик вазифаларини ёхуд бухгалтерия ҳисоби ва молиявий бошқарув вазифаларини амалга ошираётган бўлса, ёки улар ҳозирда мижоз корхонага келтирилган йўналишларда раҳбарлик лавозимига ўтиб ишлаётган бўлсалар ёки аудиторлик ташкилоти бирор бир ходимини мижозга қонунчиликда белгиланган чекловлар таркибига кирган хизматларни бажариш учун вақтинчалик тақдим қилган бўлса унинг мустақиллигига хавф даражаси юқори бўлади.

■ Яқинда ўзи ишлаган компанияга аудит хизмати кўрсатиш

Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, раҳбар ходими аввал ўзи ишлаган компанияда аудиторлик текшируви ўтказилиши масаласи юзага келган пайтда аудиторлик ташкилотининг мустақиллигига хавф даражаси мукамал ўрганиб чиқилиши лозим. Чунки, агар аудиторлик ташкилотининг раҳбари ёки раҳбар ходими аудит ўтказилиши назарда тутилаётган корхонада текширув ўтказилиши

кутилаётган даврда раҳбарлик лавозимида ишлаган бўлсалар мустақилликка таҳдид даражаси жуда юқори бўлади. Агар бу ҳолат аудит гуруҳи аъзосига тегишли бўлса уни текширув гуруҳидан четлаштириш тарзида ҳал қилиш мумкин.

■ **Хизмат ҳақларининг таққослама ўлчами**

Аудит амалиётида аудиторлик ташкилотининг мустақиллик даражасига таъсир кўрсатувчи яна бир омил мавжуд, бу бир миждан кўрсатилган хизматлар учун олинган ҳақ миқдорини аудиторлик ташкилотини ҳисобот даврида олган даромади билан солиштириб унинг улушини аниқлаш даражаси ҳисобланади. Агар ушбу кўрсаткич салмоқли даражани ташкил қилса, бу ҳолат аудиторлик ташкилотини миждан қарамлиги юқорилигидан далолат беради ва унга таъсири доирасида мустақиллик тамойилига раҳна солувчи вазият юзага келади.

Халқаро аудит амалиётида ҳисобот даври давомида аудиторлик ташкилотининг бирор бир миждан олиши мумкин бўлган хизмат ҳақи (айниқса агар у муҳим ижтимоий аҳамиятга эга бўлган корхона бўлса), унинг тахминий жами йиллик даромадида 15% дан ортиқни ташкил қилиши кутилаётган бўлса, аудиторлик ташкилотининг раҳбарияти бу ҳолатни ўзининг мустақиллигига ҳамда аудитор хулосасини ҳолисона тузилишига қанчалик таъсир қилиши мумкинлигини ўрганиб чиқиши лозим (5).

■ **Миждан ички аудит хизмати кўрсатиш**

Аудиторлик ташкилотлари миждан компания раҳбарияти билан келишган ҳолда шартнома асосида унга ички аудит хизматини ҳам кўрсатиши мумкин. Бироқ, аудиторлик ташкилоти раҳбарияти мазкур хизмат турини тақдим қилишга оид шартномада шундай хизмат йўналишларини танлаши керакки, улар аудиторлик ташкилотининг мустақиллигини бузилишига олиб келмаслиги лозим. Бу борада аудиторлик ташкилотини мустақиллигига раҳна солувчи хизмат турларига қуйидагиларни мисол қилиб кўрсатиш мумкин.

- ички аудитор мижданнинг ички аудит хизмати раҳбари вазифасини бажарса ва ички аудит хизматига оид масъулиятларни ўз зиммасига олса ;

- ички аудит хизмати ҳисоботини тузса ва уни корпоратив бошқарув раҳбариятига тақдим қилиб борса;

- ички аудитор миждан бухгалтерия ҳисобини юритса, миллий ва халқаро стандартлар асосида миждан кейинчалик аудитдан ўтказилиши кутилаётган молиявий ҳисоботларни тузишда амалий ёрдам берса;

- ички аудитор мижданнинг солиқ ҳисобини юритса, унга солиққа тортиш бўйича маслаҳатлар берса, солиқларни ҳисоблаш борасида миждан юзага келган муаммолар бўйича судда уни ҳимоя қилса, солиқ декларацияларини тузишда амалий ёрдам берса;

- ички аудитор миждан компаниянинг тафтиш комиссияси аъзоси (тафтишчиси), унинг инвестиция активларини ишончли бошқарувчиси вазифаларини амалга оширса (1).

Аудиторлик ташкилоти раҳбари миждан аудиторлик текширувини ўтказиш бўйича қарор қабул қилиш жараёнида юқорида келтирилган ҳар бир ҳолатни

аудиторлик ташкилотининг мустақиллик даражасига қанчалик таъсир қилишини холисона баҳолаши лозим.

■ **Совғалар ва эътибор белгилари**

Мижоз айрим ҳолатларда аудиторлик ташкилотига, унинг хизмат кўрсатаётган аудиториға ёки унинг оила аъзолари ва яқин қариндошларига совғалар ҳамда инъомлар таклиф қилиши мумкин. Мижоздан совғалар ва бошқа турдаги инъомларни қабул қилиниши, одатда, аудиторлик ташкилотининг мустақиллик даражасига таҳдидни келтириб чиқарувчи ҳолат сифатида таснифланади (2). Лекин, якуний хулосани чиқариш учун совға ёки инъом қилинган нарсани бир неча қирраларда таҳлил қилиб чиқиш лозим. Бунда уни берилиш пайтидаги вазиат (аудит жараёнининг боши, якуни, хулоса бериб бўлингандан кейинги вақт...), берилиш сабаби (аудиторлик ташкилотини ташкил қилинган санасини, масалан 10 йиллигини тақдирлаш, аудиторлик ташкилоти раҳбарини ёки аудиторини туғилган куни, тўйи, фарзанд кўриши вхк), унинг миқдор ва сифат кўрсаткичлари (арзимас қийматдаги, оддий тарзда қадрланадиган совға ёки қимматбаҳо бренд маҳсулоти вхк), мазкур мијоз билан олиб борилаётган иқтисодий алоқаларни муддати (ҳали яхши ўрганилмаган янги мијоздан олинган совға ёки бир неча йиллар мобайнида иқтисодий алоқа қилиб келинаётган ва аудиторлик ташкилоти хизматидан миннатдор бўлган мијоз тақдим қилган эътибор белгиси сифатида тақдим қилинган совға) вхк. Халқаро бухгалтерлар федерацияси томонидан ишлаб чиқилган ва амалиётга киритилган Бухгалтерларнинг халқаро касбий ахлоқ Кодексининг "Рағбатлантириш, шу жумладан совғалар ва эътибор белгилари" номли бўлими аудиторлик ташкилоти, унинг ишчи гуруҳ аъзоларига қиймати арзимаган паст бўлишидан қатъий назар мијоздан асосиз рағбатлантиришлар, совғалар ва турли эътибор белгиси сифатида берилаётган нарсаларни олишдан тийилишни тавсия этади.

■ **Мавжуд ёки бўлиши кутилаётган суд мажороси**

Агар аудиторлик текшируви амалга оширилаётган пайтда аудиторлик ташкилоти ёки унинг аудитори билан мијоз компания ўртасида суд жараёни кетаётган ёки уни бошланиши кутилаётган бўлса бу вазиат аудиторлик ташкилотини мустақиллигига таъсир қилиши мумкин бўлган ҳолат сифатида таснифланиши мумкин. Унинг таъсир даражасини аниқлаш учун судлашув жараёнини келтириб чиқарган вазиат, тортишувлар мазмуни, уларни олдинги текширув натижаларига боғлиқлиги, муаммони кам зарар билан ҳал қилиш эҳтимоли, суд жараёнида кўриладиган зарарнинг тахминий қиймати вхк ўрганиб чиқилади. Агар аудиторлик ташкилоти томонидан амалга оширилган ҳаракатлар суд жараёнини ўзаро келишув билан тўхтатиш (бошламаслик) ёки ундан кўриладиган зарарни минималлаштиришга имкон бермаса аудит амалиёти одатда аудит хизматлари кўрсатишни тўхтатиш ва аудит хулосаси тақдим қилишдан воз кечишни тавсия этади.

Аудиторлик ташкилотининг мустақиллигига раҳна соладиган ҳолатлар юзага келган тақдирда “Хужжатлаштириш” номли 230-сонли Аудитнинг халқаро стандартига кўра аудитор аудиторлик текшируви аудитнинг асосий

тамойилларга мувофиқ амалга оширилганлигини кўрсатадиган барча воқеликни ҳужжатлаштириши керак.

Бу ҳолатлар бўйича тузиладиган ҳужжатларда аудиторлик ташкилоти-нинг сифат назорати бўйича масъул ходими аудит гуруҳи раҳбари билан биргаликда қуйидаги саволларга асосли жавобларни акс эттириши лозим:

1. Мустақилликни бузилишига сабаб бўлган ҳар бир ҳолатни аҳамияти қандай?
2. Мустақилликни бузилишининг ҳар бир ҳолати қандай юз берди?
3. Мустақилликни бузилишининг ҳар бир ҳолати қандай аниқланди?
4. Қандай амаллар бажарилса мустақилликни бузилиш ҳолатларини ҳолисона аудиторлик ҳулосаси беришга салбий таъсири камаяди?
5. Тегишли амаллар бажарилгач, аудиторларни ҳолисона аудитор ҳулосасини бериш мумкин деган таъкидлашлари қанчалик асосли?
6. Келгусида мустақилликни бузилиш ҳолатларини олдини олиш учун аудиторлик ташкилоти томонидан барча чоралар кўрилганми.

Юқоридаги саволларга жавоб аниқланиб, ҳужжат тегишли тарзда расмийлаштирилгач, агар мустақилликни бузилиши оқибатларини бартараф қилиш учун тадбирларни қўллашда жиддий чекловлар бўлса, ва (ёки) унинг мавжудлиги ҳолисона аудиторлик ҳулосасини тузиш имконини бермаса, унда аудиторлик ташкилоти раҳбарияти бу тўғрисида мижоз корхонанинг мулк эгасига (акциядорлик жамияти бошқарувига) хабар бериши керак бўлади.

Мазкур масала мулк эгаси (акциядорлик жамияти бошқаруви) билан муҳокама қилинган, томонларни қаноатлантирувчи қарор қабул қилинади. Бу борада амалга ошириладиган ҳаракатлар халқаро аудит амалиётига кўра қуйидагича бўлиши мумкин:

■ агар аудиторлик ташкилотини мустақиллигига таҳдид солувчи ҳолат жиддий бўлса ва уни тегишли чоралар кўриш орқали керакли даражага қадар пасайтиришни имкони бўлмаса, унда аудиторлик текшируви тўхтатиш, мижозга бошқа аудиторлик ташкилотига мурожаат қилиш тавсия этиш.

Бу жойда муаммо сифатида мижоз билан аудиторлик текшируви жараёнида бажарилган иш учун ҳақни белгилаш ва тўловини амалга ошириш масаласи муаммо сифатида юзага чиқиши мумкин. Чунки ҳамма вақт ҳам олдиндан тўланган бўнак миқдори харажатларни тўлиқ қопламаслиги ва хатто мижоз ўша суммани қайтаришни ҳам талаб қилиши мумкин.

■ аудиторлик текширувини юзага келган муаммони ҳисобга олган ҳолда уни таъсири камайтириш имконини берувчи бошқа аудитор ва (ёки) экспертни жалб қилган тарзда давом эттириш ёки қайта бажариш.

Юқоридагилардан кўриниб турибдики, аудиторлик ташкилоти, тегишли ахлоқий қоидалар талаб қилганда, ташкилот ва унинг ходимлари, шунингдек, керак бўлса, мустақиллик талабларига бўйсунадиган бошқа шахслар (жумладан, тармоқ фирмаси ходимлари) мустақилликни сақлаб қолишларига асосли ишончни таъминлаш учун сиёсат ва тартибларни ишлаб чиқиши лозим.

Бу борада аудиторлик ташкилотини аудиторлик текшируви ўтказилиши кутилаётган корхонага нисбатан мустақиллигини тасдиқлаш учун аудит

ўтказилишидан аввал расмийлаштириладиган саволномани ҳам аҳамияти катта ҳисобланади.

Қуйида аудиторлик ташкилоти томонидан ишлаб чиқилган ва амалиётда кенг қўлланиладиган Саволноманинг намунаси келтирилган

**МЧЖ шаклидаги «XYZ» аудиторлик ташкилоти
АУДИТОРЛИК ТАШКИЛОТИ МУСТАҚИЛЛИГИНИ
ТАСДИҚЛАШ БЎЙИЧА САВОЛНОМА**

Мижоз:	“Шарқ” акциядорлик жамияти				
Шартнома:	11.03.2023 й № 03-2023	Бажарувчи:	Маҳмудов С.Қ	Тузилди:	25.03.2023 й
Аудит ўтказилаётган давр	01.01.2022 й- 31.12.2022 й	Текширувчи:	Мансуров Б.Б	Текширилди:	27.03.2023 й

гр №	САВОЛ	Жавоб		Изоҳ
		Ҳа	Йўқ	
1.	Текширилаётган корхона аудиторлик ташкилотига нисбатан таъсисчи бўлиб ҳисобланадими?		+	
2.	Аудиторлик ташкилоти миждор корхонага нисбатан таъсисчи бўлиб ҳисобланадими?		+	
3.	Аудиторлик ташкилоти ва миждор корхона умумий таъсисчиларга эгами?		+	
4.	Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, бошқа мансабдор шахслари ҳамда аудит гуруҳи аъзолари миждор корхонага нисбатан таъсисчи бўлиб ҳисобланадими?		+	
5.	Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, бошқа мансабдор шахслари ҳамда аудит гуруҳи аъзолари миждор корхонада раҳбар, ҳисобчи ёки бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш ва молиявий ҳисоботни тузиш масъулияти юклатилган шахслар ҳисобланадими?		+	
6.	Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, бошқа мансабдор шахслари ҳамда аудит гуруҳи аъзолари миждор корхонага нисбатан раҳбар, ҳисобчи ёки бухгалтерия ҳисобини ташкил қилиш ва молиявий ҳисоботни тузиш масъулияти юклатилган шахслар билан қариндошлик алоқалари ёки яқин шахсий алоқалар билан боғланганми ?		+	
7.	Аудиторлик ташкилотининг раҳбари, бошқа мансабдор шахслари ҳамда аудит гуруҳи аъзолари миждор корхонадан бевосита ёки билвосита молиявий манфаатдор шахслар ҳисобланадими?		+	
8.	Ўтган ҳисобот даврида аудиторлик ташкилоти миждор корхонага бухгалтерия ҳисобини тиклаш, юритиш, солиқ декларацияларини тузиш ҳамда молиявий ҳисоботларини шакллантириб бериш бўйича хизматлар кўрсатганми?		+	

9.	Аудиторлик ташкилоти мижоз корхонага катта миқдорда қарз берган ташкилот ҳисобланадими?		+	
10.	Аудиторлик ташкилоти мижоз корхонадан катта миқдорда қарз олган ташкилот ҳисобланадими?		+	
11.	Аудиторлик ташкилоти мижоз корхонага нисбатан кафолатчи (мулкани унинг фойдасига гаровга қўйган) ташкилот ҳисобланадими?		+	
12.	Мижоз корхона аудиторлик ташкилотига нисбатан кафолатчи (мулкани унинг фойдасига гаровга қўйган) ташкилот ҳисобланадими?		+	
13.	Аудиторлик ташкилотининг мижоз корхонадан оладиган хизмат ҳақи унинг йиллик даромадини сезиларли улуши (15% дан ортиғини) ни ташкил қиладими?		+	
14.	Ауудиторлик ташкилотининг ходими текширилиши режалаштирилаётган даврда мижознинг ички аудит хизматига раҳбарлик қилганми, ёки ички аудит хизмати ҳисоботини тузиш масъулиятини зиммасига олганми?		+	
15.	Аудиторлик ташкилотининг ходими мижоз корхонада текширилиши режалаштирилаётган даврда ички аудитор сифатида мижозга солиққа тортиш бўйича маслаҳатлар берганми, солиқларни ҳисоблаш борасида мижозда юзага келган муаммолар бўйича судда уни ҳимоя қилганми?		+	
16.	Аудиторлик ташкилотининг ходими мижоз корхонада текширилиши режалаштирилаётган даврда ички аудитор сифатида мижознинг тафтиш комиссияси аъзоси ёки тафтишчиси бўлганми?		+	
17.	Аудиторлик ташкилоти мижоз корхона билан судлашаётган, унга нисбатан даъво қўзғатган ёки қўзғатишни режалаштираётган ташкилот ҳисобланадими?		+	
18.	Мижоз корхона аудиторлик ташкилоти билан судлашаётган, унга нисбатан даъво қўзғатган ёки қўзғатишни режалаштираётган ташкилот ҳисобланадими?		+	
19.	Мижоз корхона аудиторлик ташкилотининг раҳбари, раҳбар ходими, аудит гуруҳи аъзосининг аввал ўзи ишлаган корхонаси ҳисобланадими?		+	
20.	Аудиторлик ташкилоти, унинг раҳбари ёки аудит гуруҳи аъзоси мижоз корхона билан ташкил қилинган қўшма лойиҳаларни бошқаришда ва (ёки) унинг маҳсулотини реклама қилишда қатнашадими?		+	

Мустақиллик ва касб этикаси таомилларига риоя қилишга хавф йўқлигини тасдиқлаш мақсадида ўтказилган тест натижаларига кўра хулоса:

**Аудиторлик хизматлари кўрсатиш
имконияти бўйича баҳо:**

Аудиторлик текширувини ўтказиш
мумкин (мумкин эмас)

Аудиторлик гуруҳи раҳбари _____ Маҳмудов С.Қ

Текширилди:

Сифат назорати бўйича масъул _____ Мансуров Б.Б

Хулоса ва таклифлар

Юқорида кўриб чиқилган ҳолатлардан келиб чиққан ҳолда шуни таъкидлаш мумкинки, аудиторлик ташкилотининг мустақиллиги аудиторлик ташкилотининг аудит ўтказилиши режалаштирилаётган ҳуқуқий шахсга, унинг таъсисчиларига (иштирокчиларига), раҳбарларига ва бошқа мансабдор шахсларига мулкӣ ҳамда яқин қариндошчилик алоқалари билан боғлиқлигининг ва қарамлигининг йўқлигини билдиради.

Аудиторлик ташкилоти ўзининг мустақиллигига салбий таъсир кўрсатувчи омилларни доимо назоратда тутиши, улар юзага келган ҳолатларни тегишли тарзда хужжатлаштириб сабаблари ва сабабчиларини ўрганиб бориши ҳамда уларни олдини олиш борасида ўзининг ички сиёсатига эга бўлиши лозим.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. “Аудиторлик фаолияти тўғрисида” Ўзбекистон Республикасининг Қонуни, 25.02.2021 йилдаги ЎРҚ-677-сон

2. **Кодекс профессиональной этики аудиторов.Справочник международного кодекса этики профессиональных бухгалтеров 2022 г**
<https://www.ethicsboard.org/publications/2022-handbook-international-code-ethics-professional-accountants>

3.«Молиявий ҳисоботлар аудити ва уларни кўриб чиқиш, ишонч билдириш ва бошқа турдош хизматлар кўрсатиш бўйича келишувларни бажарувчи аудиторлик ташкилотларида сифат назорати” номли 1-сонли Халқаро сифат назорати стандарти

4. Аренс Э.А, Лоббак Дж.К. Аудит.Учебник.Москва.Финансы и статистика, 2001, 560 с

5. Додж Р.Краткое руководство по стандартам и нормам аудита.Москва, изд, Финанс и статистика, 1992, 240 с

6. Суйц В.П и др Аудит: Общий, банковский, страховой, Учебник, Москва, Инфра-М, 2001 г, 556 с.